

ПРОБЛЕМИ ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНОГО ПОДАТКОВОГО ПЛАНУВАННЯ

Проаналізовано сутність та зміст планування податкової політики держави, показано місце управління податковими ризиками як складової частини податкового менеджменту.

Проанализированы суть и содержание планирования налоговой политики государства, отобразено место управления налоговыми рисками как составной части налогового менеджмента.

The matter and contents of the planning of state tax policy have been analysed, the place of control of tax risks as the integral part of the tax management is reflected.

Розбудова податкової системи відповідає стратегії євроінтеграційного розвитку країни, сприяє утвердженню інноваційно-інвестиційної моделі економічного зростання, є однією з найактуальніших проблем теорії і практики реформування національної економіки.

Вирішення важливої проблеми ефективної діяльності податкової служби значною мірою залежить від розробки науково-обґрунтованої системи оподаткування, яка в свою чергу вирішить проблему забезпечення грошовими ресурсами дохідної частини Державного бюджету України.

Значний вплив на розвиток соціально-економічних процесів в Україні показали податкові реформи. Оскільки як податки є найбільш ефективним інструментом регулювання економічних процесів через використання податкових стимулів.

Значний внесок у розвиток теоретичних проблем податкової системи як основного елементу механізму державного регулювання економіки в умовах трансформаційного періоду належить українським вченим: О. Амоші, В. Геєцю, В. Вишневському, А. Соколовській та іншим.

Разом з тим, проблеми механізму управління податковими ризиками залишаються недостатньо дослідженими. Наслідки економічної й фінансової нестабільності обумовлюють здійснення спеціальних наукових досліджень в галузі визначення податкових ризиків та механізмів їх мінімізації з метою забезпечення сталого формування доходної частини бюджетів усіх рівнів та покращення суспільного добробуту. Крім того, актуальність даної теми обумовлена необхідністю підвищення ефективності діяльності Державної податкової адміністрації України та стратегії адміністративної реформи.

Тому метою статті є визначення сутності та змісту планування податкової політики держа-

ви, а також місця управління податковими ризиками як складової частини податкового менеджменту.

Важливим елементом податкового менеджменту є податкове планування. Існує декілька форм податкового планування залежно від рівня управління: державне планування; планування податкових платежів місцевими органами самоврядування; податкове планування підприємств – платників податків.

Порівняльна характеристика визначення податкової політики, податкового менеджменту та управління податковими ризиками наведена у табл. 1.

Взагалі процес податкового планування є центральною ланкою системи податкового менеджменту, а також може розглядатися як початковий етап процесу формування податкової політики. Саме в рамках системи податкового планування визначається перелік податків і зборів, формуються податкові надходження, виробляються шляхи збільшення бази оподаткування з урахуванням особливостей регіону, галузі, підприємства. Усі механізми системи податкового планування за принципом співвіднесення загального до частки можуть розглядатися як механізми податкового менеджменту, в тому числі й система управління податковими ризиками.

Розглянемо більш докладно дефініції податкової політики та державного податкового менеджменту. У різних економічних теоріях зустрічаються неоднозначні визначення понять, зв'язаних з плануванням.

Взагалі під плануванням розуміється складова частина управління, яка полягає в розробці і практичному здійсненню планів, що визначають майбутній стан економічної системи, шляхів, способів і засобів його досягнення [1, С. 530].

**Порівняльна характеристика основних ознак податкової політики,
державного податкового менеджменту та управління податковими ризиками**

Ознака	Характеристика		
	Податкова політика	Державний податковий менеджмент	Управління податковими ризиками
Ініціатор	Держава в особі Президента Кабінету міністрів Верховної Ради	Міністерство фінансів Державна податкова адміністрація	Міністерство фінансів Державна податкова адміністрація Державна податкова інспекція
Об'єкт управління	Конституція та закони які встановлюють: - загальні принципи податкової системи; - визначення податків та зборів; - механізмів їх функціонування; - об'єкта оподаткування.	Законодавчі акти які регулюють: - податковий потенціал; - державне планування та прогнозування податкових надходжень, - податкова база підприємства в цілому та в розрізі окремих платежів (нараховання та сплата податків та зборів, як самостійно платниками податків, так і податковим аудитом підприємств);	- податок який нараховується при обчисленні діяльностей; - податкові ризики вірогідності несплати податків при виробничо-господарських операціях підприємства які мають вплив на нарахування податків.
Мета системи державного управління	- вдосконалення податкової системи; - спрощення механізму обчислення податків; - справедливий підхід до оподаткування всіх категорій платників податків; - забезпечення достатнього рівня надходжень платежів до бюджетів різних рівнів; - підтримка збалансованого економічного зростання; - адаптація податкового та бухгалтерського законодавства до міжнародних стандартів;	- вдосконалення роботи державної податкової служби України; - збільшення надходжень до бюджетів усіх рівнів; - удосконалення державної системи моніторингу сплати податків, зборів; - роз'яснення законодавства з питань оподаткування, - уніфікації форм податкової звітності та вдосконалення інструкцій щодо їх заповнення; - робота з платниками податків, запобігання правопорушенням; - податковий контроль;	- збільшення надходжень до бюджетів усіх рівнів; - впровадження в практичну діяльність ризико-орієнтованої системи та стандартних процедур перевірок до всіх платників податків при організації аудиту; - налагодження системи обміну оперативною та аналітичною інформацією з правоохоронними органами та іншими контролюючими організаціями, податковими органами країн світу з метою забезпечення захисту економічних інтересів України у галузі оподаткування; - постійний моніторинг показників діяльності платників податків; - диференційованого підходу до організації контролю за діяльністю платників податків;
Результат функціонування системи	- підвищення суспільного добробуту; - економічний розвиток країни; - зріст надходжень податків.	Підвищення ефективності : - прогнозування та надходжень податків; - управління податковою службою.	Підвищення ефективності - контролю за платниками податків; - доперевірного аналізу та податкового аудиту платників податків

Найчастіше планування репрезентують як особисту форму діяльності, змістом якої є розробка і реалізація планів, або як процес перетворення цілей підприємства в прогнози та плани, процес визначення пріоритетів, засобів та методів їх досягнення [2, 3].

Таким чином, розгляд деяких наявних в економічній літературі визначень планування дозволяє зробити висновок, що єдиної точки зору немає, однак у більшості випадків поняття «планування» розглядається як вид управлінської діяльності і спосіб оптимізації дій суб'єктів підприємницької діяльності.

На наш погляд, О. С. Вілкова і М. В. Романовський дають найбільш точне визначення, яке відбиває напрямок сучасної економічної думки щодо визначення планування. Так, вони під плануванням на рівні суб'єкта підприємницької діяльності розуміють невід'ємну частину управління його фінансово-господарською діяльністю, що полягає у встановленні бажаного майбутнього стану об'єкта й оптимальних способів і методів досягнення даного стану в умовах обмеженості ресурсів і можливості їхнього альтернативного використання [4].

Що стосується податкового планування, то, виступаючи складовою частиною системи фінансового менеджменту, воно займає в ній специфічне місце, що обумовлено тим, що податковий аспект присутній у будь-якому сегменті управління фінансами суб'єктів підприємницької діяльності.

Таким чином, в економічній науці податкова оптимізація розглядається як один з інструментів фінансового менеджменту. Як відомо, основною метою підприємництва є одержання максимального прибутку або зменшення відтоків і збільшення притоку коштів. Тому податкову оптимізацію можна розглядати як частину фінансового менеджменту. Метою якої є зменшення податкових виплат з метою одержання максимальної прибутку.

Зі змісту підприємницької діяльності випливає безпосереднє прагнення суб'єктів господарювання до економічного росту. При цьому одним з основних інструментів регулювання такого росту є податки. Однак на державному рівні податковому плануванню та податковому менеджменту не надається належного значення, ідеологією податкової політики і практики було завдання тільки поповнення бюджету.

У теорії податкового права недостатньо досліджені проблеми податкового планування і його межі. У літературі, у засобах масової інформації це явище називають по різному: «об-

хід податків», «запобігання податків», «відхилення від податків», «зменшення податків», «податкова оптимізація», «мінімізація податків», «державний і корпоративний податковий менеджмент», «податкове планування» тощо.

Причому більшість авторів досліджують дану проблему з погляду захисту інтересів платників податків. Представники податкових і фінансових органів розглядають її з позиції «максимізації» податкових надходжень у скарбницю, з метою забезпечення інтересів держави.

Юткіна Т. Ф. вважає, що оптимізація оподаткування – це комплексна проблема і її необхідно розглядати з урахуванням забезпечення інтересів як платників податків (податковий менеджмент підприємства), так і держави (державний податковий менеджмент), тобто з погляду як «мінімізації», так і «максимізації» податкових надходжень.

В ряді публікацій у спеціальних журналах активно обговорюються проблеми перспектив розширення податкової бази, фінансового і податкового потенціалів, в тому числі регіонів. Зміст цих робіт відбиває пошук нових організаційно-правових форм упорядкування податкових надходжень тобто мова йде про податкове планування на державному та місцевому рівнях влади.

Податкову оптимізацію (мінімізацію) податків на підприємстві було б доцільним розглядати, як комплекс заходів, спрямованих на захист майнових інтересів платників податків у податкових правовідносинах.

Тому доцільним є використання терміну «державне податкове планування» під яким розуміється діяльність уповноважених органів влади, спрямована на виявлення реального податкового потенціалу економіки України, її регіонів, галузей виробництва і підприємств для максимально повного його використання у фіскальних цілях. А також використання терміну «податкове планування на підприємстві», під яким розуміється діяльність платників податків по реалізації свого законного права на оптимізацію податкових платежів. Тому можна визначити, що фінансування функцій держави через максимізацію податків можна визначити, як це пропонує Юткіна Т. Ф., державним податковим менеджментом, а діяльність платників податків по «мінімізації податків» як податковий менеджмент суб'єктів підприємницької діяльності.

Таким чином, державний податковий менеджмент можна визначити як діяльність фінансових і податкових органів по визначенню і бюджетній мобілізації податкового потенціалу

економіки держави, регіональних утворень, галузей господарства і платників податків.

При цьому податковий потенціал розглядається як складова частина більш загального поняття фінансового потенціалу і являє собою максимально можливу розрахункову суму надходжень податків і зборів в умовах діючого податкового законодавства.

Зміст державного податкового менеджменту складає: державне податкове планування і прогнозування; податкове регулювання; податковий контроль.

В арсеналі державних інструментів податкового регулювання знаходяться такі інструменти, як застосування податкових пільг, зниження податкових ставок, перенесення на майбутнє термінів податкових платежів, створення зон і режимів податкового сприяння тощо.

Завданнями податкового планування і прогнозування є виявлення фактичного податкового потенціалу територій або суб'єктів оподаткування і його максимально припустиме фіскальне використання, вироблення пропозицій по вдосконалюванню системи збору податків і його правового регулювання з метою забезпечення погодження інтересів учасників податкових відносин.

Процес податкового планування може включати наступні етапи:

- розрахунок і оцінка податкового потенціалу регіону і суб'єктів оподаткування і перспективи його розвитку (аналіз податкового навантаження організацій);

- оцінка адекватності податкових надходжень від суб'єктів оподаткування їх фактичному податковому потенціалу і вибір на цій основі об'єктів податкових перевірок;

- правове й організаційне забезпечення підвищення збирання податків: прогнозування податкових надходжень.

Стратегічною метою податкової політики є вдосконалення податкової системи, яка забезпечуватиме достатній рівень надходжень платників до бюджетів різних рівнів, ефективне функціонування економіки країни, справедливий підхід до оподаткування всіх категорій платників податків, створення умов для подальшої інтеграції України до світового співтовариства.

Мета державного податкового менеджменту – це забезпечення максимальної мобілізації податкових платежів до бюджету шляхом покращання відбору суб'єктів підприємницької діяльності для податкового аудиту та підвищення його якості, упередження виникнення різноманітних схем ухилення від оподаткування, скорочення витрат робочого часу. Дослідження даної проблеми дозволяє більш істотно зрозуміти зазначені цілі та підійти до розробки податкових ризиків, впровадження концепції та алгоритму використання податкових ризиків в державних органах.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК

1. Борисов А. Б. Большой экономический словарь. – М.: Книжный мир, 2002. – 895 с.
2. Економічна енциклопедія в 3-х тт. Т. 2. / Ред. кол. С. В. Мочерний та ін. – К.: Академія, 2001. – 848 с.
3. Тарасюк Г. М. Планування діяльності підприємства: Навч. посіб. – К.: Каравела, 2003. – 432 с.
4. Вилкова Е. С. Налоговое планирование. / Е. С. Вилкова, М. В. Романовский – СПб., 2004. – 274 с.
5. Юткина Т. Ф. Налоги и налогообложение: Учеб. – М.: ИНФРА-М, 1998. – 429 с.

Надійшла в редакцію 17.10.2007.